

ORTA VE GEÇ ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ ERGENLERDE TUTUM VE DAVRANIŞ FARKLILIKLARI

Canan Özlem GÖZCÜ YAVAŞ

Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu

Öz

Ergenlik, çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecidir. Çalışmada bu süreç kaynak teorisi ve sosyal kontrol teorisi bağlamında ele alınmıştır. Ergenlerin tutum ve davranışları arasındaki farklılıkların betimlenmesi genel amaç olarak vurgulanmıştır. Veriler nicel veri toplama tekniği olan anketler aracılığıyla toplanmıştır. Çalışmada 366 tane anket uygulanmıştır. Araştırma verileri SPSS 11,5 aracılığıyla işlenmiştir. Sorular tek cümleler (single item) halinde hazırlanmıştır. Soruların seçenekleri beşli likert ölçeğine uygun olarak düzenlenmiştir. Ergen anababa arasındaki sevgi ve statü alışverişlerinde, anababasal bağda ve çatışma alanlarında tutum ve davranış farklılıkları olduğu görülmüştür.

Anahtar sözcükler: ergenlik • tutum ve davranış fark • çatışma.

ATTITUDE AND BEHAVIOUR DIFFERENCES OF ADOLESCENCE IN MIDDLE AND LATE ADOLESCET TERMS

Abstract

Adolescence is the process of transition from childhood to adulthood. This process is discussed in the context of resource theory and social control theory in this work. Describing the differences between the attitudes and behaviors of adolescents is underlined as our general objective. Data is collected by surveys as it is proper method for collecting quantitative information. 366 surveys were carried out in this work. Survey data were processed via SPSS 11.5. Questions were prepared as single items. The options for the questions were prepared as per the five-point likert scale. It is observed that there are differences in the attitudes and behaviors in exchanges of love and status between adolescents and parents, and in parental relation and conflict areas.

Key words: Adolescence • differences in attitudes and behaviors • conflict

Giriş

Ergenler ve anababaları arasında yaşanan anlaşmazlıklara tarihin her döneminde sıkça rastlanmaktadır. Günümüzde bu anlaşmazlık alanlarının çeşitlendiği görülmektedir. Türkiye’de 2010 yılı itibariyle 15-19 yaş grubunun tüm nüfusa oranı %11,7’dir (www.tuik.gov.tr). Bu oranın tüm nüfus içerisinde önemsenecek bir boyutta olduğu dikkat çekmektedir.

Ergenlik, tipik olarak gençler bağımsızlığa ve yetişkinliğe doğru ilerlerken, anababalarla çocukluk ilişkilerinin yeniden değerlendirildiği ve yeniden müzakere edildiği bir dönem olarak

tanımlanabilir. Bu geçiş döneminde aileler hem bir gerginlik hem de destek kaynağı olabilmektedir (Hendry ve diğ.,1996). Ergenlik çocukluğun son, yetişkinlik çağının da ilk evresidir. Çocukluğun kesin olarak ne zaman bitip yetişkinliğin ne zaman başlayacağı gelişimin biyolojik, psikolojik ya da toplumsal boyutuna göre farklılık gösterecektir. Ergenlik dönemi, insan gelişiminin evrelerinden biridir. Sözcük olarak Latince “adolescere”, yani “...ye doğru büyümek” sözcüğünden gelmektedir. Farklı alanlarda çeşitli biçimlerde tanımlanmaktadır. Ergenliğe sosyolojik olarak bakıldığında, kişinin yüklendiği rollerdeki geçiş vurgulanmaktadır. Çocuklukta roller yetişkinlerce belirlenirken, yetişkinlikteki rolleri kişi kendisi seçmektedir. Ergenlik, çocuklukla yetişkinlik arasında bir dönem olduğu için yeni bir toplumsal roller listesinin geliştiği dönemi oluşturmaktadır. Bazı çocukluk rolleri korunurken, bazı yetişkinlik rolleri edinilmeye başlanılmaktadır. Statüde çelişkili bazı değişimler ise ergen için gerilim kaynağı olmaktadır (Cloutier, 1982). Ergenlikte sosyal tanımdaki değişiklikler, tipik olarak statüde iki yönlü bir değişikliği içerir. Bir yandan, ergene tipik olarak toplumun yetişkin üyelerine ayrılmış olan belirli ayrıcalıklar ve haklar verilmektedir. Diğer yandan, bu artan güç ve özgürlüğe genel olarak kendine hakim olma, kişisel sorumluluk ve sosyal katılımcılık gibi artan beklentiler eşlik etmektedir (Steinberg, 1999).

Ergenliğin zamana göre değişikliğe uğradığı görülmektedir. Günümüzdeki ergenlikle bundan bir kaç kuşak önce yaşanan ergenlikten farklıdır. Bu görünüm hızlı toplumsal değişimle açıklanabilir. Ergenlik dönemleri iki, üç ya da dört bölüme ayrılabilir. UNICEF(2011) ergenliği erken ergenlik (early adolescence) ve geç ergenlik (late adolescence) dönemleri olarak ikiye ayırmıştır. Erken ergenlik dönemini 10-14 yaşları arasında tanımlarken, geç ergenlik dönemini 15-19 yaşları arasında tanımlamıştır (<http://www.unicef.org/sowc2011/>). Pawlowski ve Hamilton (2008) ergenliği erken ergenlik (early adolescence), orta ergenlik (mid-adolescence) ve geç ergenlik (late adolescence) biçiminde üçe ayırmıştır. Ayrıca 11-13 yaşları arasında erken dönem ergenlik (early adolescence), 13-15 yaşları arasında orta dönem ergenlik (midadolescence), 15-16 yaşları arasında geç ergenlik dönem (late adolescence), 17-18 yaşları arasında ergenlik sonrası dönem (post adolescence) olmak üzere dörde ayırmıştır(<http://wcwts.wisc.edu/>). Burada, Pawlowski ve Hamilton (2008)'in erken ergenlik, orta ergenlik ve geç ergenlik olan üçlü ayrımı benimsenmiş, çalışma kapsamına orta ve geç ergenlik dönemi dahil edilmiştir. Orta ergenlik dönemi kızlarda 13-16 erkeklerde ise 14-17 yaşları arasındadır. Bu dönemde bedensel değişim görülür, yoğun cinsel duygular oluşur ve gelişir, gençlik aşkları yaşanır, cinsel merak ve cinsel ilişki

nedeniyle hamilelik riski yüksektir. Soyut düşünme dönemi başlar, bugün ve gelecek arasında bağlar kurulmaya başlanır, entellektüel merak gelişmeye başlar, hayata dair her şeyin bilindiği zannedilir, her şeye gücü yetme duygusu mevcuttur, kim olduğu ne yaptığı ve neyin iyi olduğu konusunda arkadaşlar anababalardan daha etkilidir, benmerkezcilik ön plandadır, anababaların değerlerinin reddedildiği görülmektedir. Geç ergenlik dönemi ise kızlarda 16-19 erkeklerde ise 17-19 yaşları arasında görülmektedir. Fiziksel gelişim tamamlanır, bedensel değişimle ilgili görülen kafa karışıklığı ve bocalama azalır, kendini kontrol duygusu artar, daha olumlu ve daha gerçekçi benlik duygusu artar ve erişkin düşünce oluşur. Geleceğe yönelik hedefler daha açık ve belirgindir, soyut olarak düşünme yeteneği oluşur, akran grubunun önemi azalır, çalkantılar ve bocalamalar azalır, değerler netleşir (Pawlowski ve Hamilton, 2008). Ergenlerin içinde buldukları dönemi başarıyla atlatmaları anababaları ve akranları ile oluşturdukları ilişkilerin niteliği ile sağlanmaktadır (Bayraktar, 2007).

Çalışmanın konusu, ergenlerin gözüyle ergen anababa ilişkileridir. Çalışmada, aşağıdaki amaçlar doğrultusunda hareket edilmiştir;

- a. Kaynak alışverişlerinde ergenlerin tutum ve davranışları arasındaki farklılıklar nelerdir?
- b. Ergen anababa bağında ergenlerin tutum ve davranışları arasındaki farklılıklar nelerdir?
- c. Çatışma potansiyelinde tutum ve davranış farklılıkları nelerdir?

Çalışmanın evreni Ankara ili Çankaya ve Yenimahalle ilçeleri sınırları içerisinde yer alan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı genel(düz) liseler, meslek liseleri, vakıf liseleri ve Anadolu liseleridir. Yapılan seçimde semtlerin değil, okulların farklılık yaratacağı düşünülmüştür. Benzer şekilde Gökçe (1984), çalışmasında genel liseler, yabancı dille öğrenim yapan özel ve yabancı liseler, meslek liseleri ve imam hatip liseleri öğrencilerinin toplumsal köken, umut, beklenti ve eğilimler açısından kendi içlerinde önemli oranlarda farklılaşabildiklerini belirtmiştir. Öğretmen Necla Kızıl Bağ Lisesi, Ankara Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Gazi Osman Paşa Anadolu Meslek ve Meslek Lisesi, Dikmen Teknik ve Endüstri Anadolu Meslek Lisesi, Tevfik İleri Anadolu İmam Hatip Lisesi, Çankaya Anadolu Lisesi ve Ankara Evrensel Okulları Koleji'nde okuyan ergenlere anket uygulamıştır. Ergenlik sürecinde yaşananlar daha belirgin olarak ifade edildiği için ergenlik döneminin üçlü sınıflaması benimsenmiş ve bu çalışmada orta ve geç ergenlik dönemi ele alınmıştır. Orta ergenlik döneminde ergenlikle ilgili bahsedilen hemen hemen tüm özellikler

yoğun bir şekilde görülürken, geç ergenlik döneminde ergenlerin yetişkinliğe giderek yaklaştığı ve bahsedilen vurgulu ergenlik özelliklerinden uzaklaştıkları dikkat çekmiştir. Bu nedenle orta ergenlik dönemi içerisinde olan 15 yaş ve geç ergenlik dönemi içerisinde olan 18 yaş grupları çalışmaya dahil edilmiştir. Gerçekleştirilen 366 adet anketin, 5 adedinin geçersiz olduğu görülmüştür. Anket sorularını cevaplayanların 207'si kadın iken 154'ü erkektir ayrıca 189 kişi 15 yaşındayken 172 kişinin 18 yaşındadır.

Çalışma sırasında lise son sınıf öğrencilerinin LYS (Lisans Yerleştirme Sınavı)'ye hazırlanmaları nedeniyle, okula devamsızlıklarının çok olduğu görülmüştür. Bundan dolayı, anket uygulamak için okullara defalarca gidilmiştir. Anket sorularında, öncelikle ergenleri tanımlayıcı nitelikte sorulara yer verilmektedir sonrasında ise sevgi ve statü alışverişleri, ergen anababa bağı ve çatışma potansiyeli alanlarında tutum davranış karşılaştırmaları ile ilgili sorular bulunmaktadır. Araştırmanın tanımlayıcı verileri marjinal tablolar halinde sunulmuştur. Ergenlerin anababaları ile olan ilişkilerinde, sevgi ve statü alışverişleri, ergen anababa bağı ve çatışma potansiyeli alanlarında tutum ve davranışlarının karşılaştırılması için çift karşılaştırma yapılmıştır. Çift karşılaştırmanın, tutum ve davranışlar arasında olabilecek farklılıkları görmek için en uygun teknik olduğu düşünülmüştür. Sorular tek cümleler(single item) halinde hazırlanmıştır. Soruların seçenekleri beşli likert ölçeğine uygun olarak düzenlenmiştir. Araştırma verileri SPSS 11,5 aracılığıyla işlenmiştir.

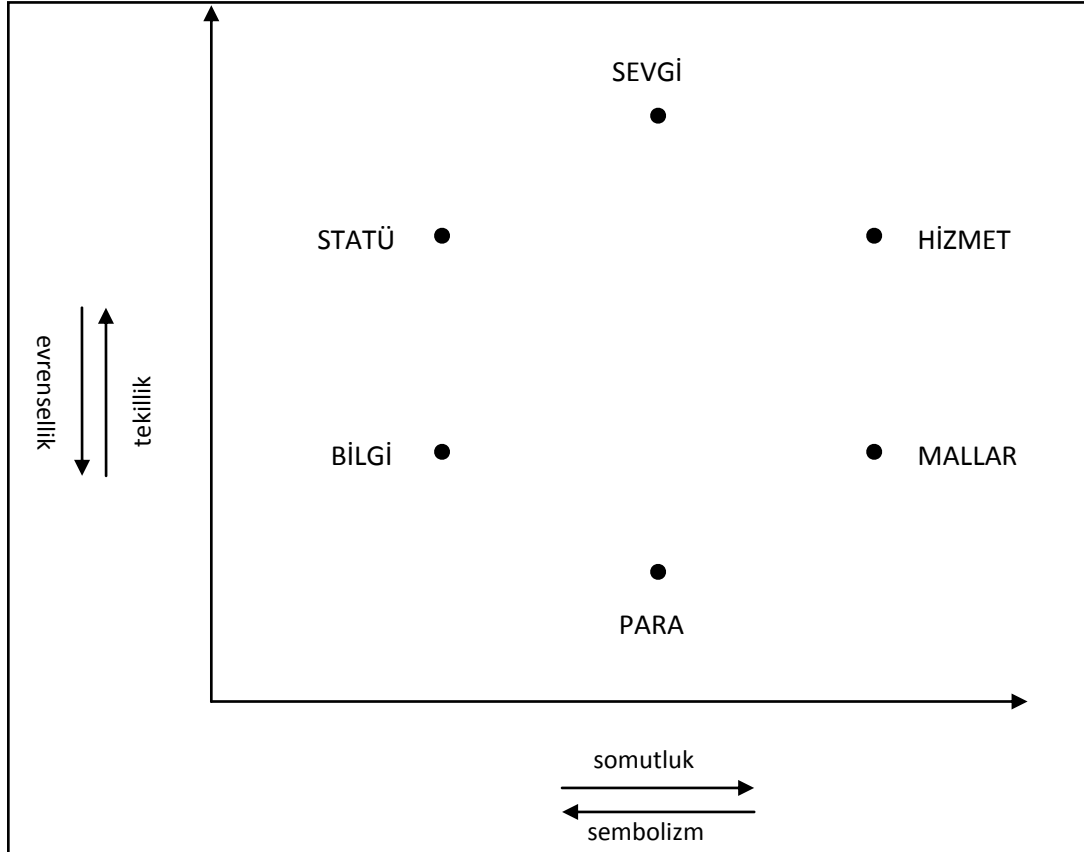
2.Kuramsal Bakış

Ergenlerin gözüyle ergen anababa ilişkileri Foa(2008)'nin Kaynak Teorisi ve Hirshi(2004)'nin Sosyal Kontrol Teorisi bağlamında ele alınmıştır.

2.1.Sevgi ve Statü Alışverişi

Alışverişlerin temelini oluşturan kaynaklar çeşitli şekilde tanımlanmakta ve sınıflandırılmaktadır. Foa (2008)'ya göre kaynak kişiden kişiye aktarılan her şeydir. Bununla ilgili olarak yazar iki tanımlama tablosu ortaya koymaktadır. Bunlar; somutluk ve sembolizm, tekillik ve evrensellik üzerine kuruludur. Böylece kaynak teorisi için bir çerçeve sunulmuş olmaktadır. Bu çerçeveye yerleştirilecek olan kaynaklar öncelikle sevgi, statü, bilgi, para, eşyalar ve hizmetler olarak altı türde gruplandırılmıştır. "Sevgi", bir beğeni, yakınlık ya da memnuniyet ifadesi olarak; "statü", yüksek ya da düşük prestij, saygınlık, ya da itibar bildiren bir değerlendirmeci

yargılama olarak tanımlanmıştır. “Bilgi” tavsiye, fikir, yönlendirme ve aydınlanma kavramlarını içerir ancak sevgi ve statü altında sınıflandırılacak davranışları içermez. “Para”, her türlü madeni parayı, döviz ya da mübadele değeri taşıyan para yerine geçen belgeyi; “eşyalar” maddi ürünleri, nesnelere ve maddeleri ve “hizmetler” ise bir kişinin vücudu ya da eşyaları üzerinde bir başkasının hizmetini gerektirecek aktiviteleri içermektedir. Bu çalışmada sevgi ve statü kaynakları ele alınmaktadır.

Şekil 1: Kaynakların Koordinat Düzlemindeki Yeri (Foa, 2008)

Foa (2008)'ya göre bu altı kaynak türünün her biri, önerilen koordinat eksenleri temelinde somutluk-sembolizm tablosu ve tekillik-evrensellik tablosu biçiminde sınıflandırılabilir. İlk koordinattaki somutluk ekseninde, hizmetler ve eşyalar maddi aktiviteleri ya da ürünleri içermektedir ve somut olarak gruplandırılmaktadır. Diğer yanda, statü ve bilgi, genel olarak sözel ve dil ötesi davranışlar olarak yansıtılmaktadır ve bu yüzden daha semboliktir. Sevgi ve para hem somut hem sembolik formlarda değiştirilebildikleri için bu koordinatta ortalarda yer tutmaktadır.

Sevgi ve paranın yeri tekil koordinatta uçlarda ve birbirine zıt olmaktadır. Sevgiyi kimden aldığımız çok büyük önem taşır çünkü sevginin kuvvetli etkisi uyarıcı kişi ile yakından bağlantılıdır. Diğer yanda para en az tekil olan kaynaktır çünkü bütün kaynaklar içinde para, alıcı ile vericinin özellikleri ya da aralarındaki ilişkiyi gözetmeksizin aynı değeri taşımaya en yatkın kaynaktır. Hizmetler ve statü, sevgiden daha az ancak eşyalar ve bilgiden daha çok tekildir. Kişiler arası davranış somuttan sembolige doğru bir değişim geçirmektedir. Bazı davranışlar, örneğin bir nesne uzatmak ya da başka bir bireyin sahip olduğu şeyler ya da vücut üzerinde yapılan bir hareket somuttur. Bazıları ise daha semboliktir; dil, vücudun duruşu, bir gülümseme, jest ya da bir yüz ifadesi bunlardan bir kaçıdır.

Sosyal kurumsal çevre açısından değerlendirildiğinde, aile en geniş kaynak dizisinin takası için uygun olmaktadır. Sevgi, en bağımsız kaynaktır ve aile kurumuna uygun olarak yakınlık içinde ve ilişkiye dayanarak takas edilmektedir. Kaynak teorisi aile yaşamı içerisindeki deneyimleri olduğu kadar aile yaşamı koşullarını da inceleyen ölçümlerin gelişimine olanak sağlamaktadır (Retting ve Leichtentritt, 1999). Kaynak Teorisi, Sosyal Alışveriş Teorisinden üretilmiştir. Ayrıca farklı kişiler arasında ödülleri ilişkilerin gözden geçirilmesi ve kaynak eklenip çıkarılmasına olanak vermektedir (Hanrahan, 1996).

Ailesel desteğin en önemli aktarımı duygusal kanallardan sağlanmaktadır ve iletişimi olumlu yönde beslemektedir. Ayrı bir birey olarak kendini ortaya koymaya başladığı dönemde ergen, yakınlarıyla güvenli bağlar içinde, duygusal iletişim kanallarının da açık olduğu sağlıklı bir ortama ihtiyaç duymaktadır (Ergün, 2008).

2.2. Anababasal Bağ

Sosyal Kontrol Teorileri, bireyin topluma bağlılığını mercek altında incelemektedir ve topluma bağlılık unsurlarını çok çeşitli şekillerde açıklamaktadır. Bireyin topluma karşı sosyal bağının zayıf veya kopuk olduğu zaman kusurlu davranışların meydana geldiği, önermesi üzerinde odaklanılmaktadır (Hirschi, 2004).

Ronalson (2008)'a göre Sosyal Kontrol Teorisi, bireyin sosyal gruplarla ilişkisini anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Birey, sosyal bağ ile aile, okul ya da din gibi kurumlar sayesinde toplumla ilişki kurar. Sosyal Kontrol Teorisi, ergenlerin niçin sosyal davranış kurallarına uyduklarını açıklamaya çalışır. Davranışsal beklentiler bir bireyin toplumla kurduğu ilişki ya da bağ sayesinde

öğrenilir. Toplumsal beklentilere uygun bir ergen davranışı sağlamak için istenilen davranışlarda bulunmak üzere ergeni etkileyecek ve motive edecek bir sosyal bağ var olmalıdır. Bir kişinin kusurlu hareketlerde bulunmasının en muhtemel olduğu an toplumsal bağın zayıf olduğu ya da var olmadığı andır. Bir ergenin geleneksel faaliyetlerde (kitap okuması, dernek ve kulüplere üye olası gibi) bulunarak harcadığı zaman aynı zamanda toplumsal bağın kalitesine de katkıda bulunmaktadır. Bu faaliyetlere daha fazla zaman harcadıkça, bireyin kusurlu davranışlarda bulunmak için harcayacağı zaman azalacaktır. Bir ergen bu unsurların her hangi birinden dolayı geleneksel topluma bağlandığı zaman onun diğer unsurlara da bağlanması kuvvetle olası olmaktadır. Tam bağlılık güçlendikçe onun ergenin gelişimi üzerindeki etkisi de artacaktır. Tam bağlılık zayıfladıkça ergenin içselleştirme sorunları yaşaması daha muhtemel olacaktır.

Hirschi (2004) zayıflamış toplumsal kontrolün bir bireyi anti-sosyal davranışlara nasıl yönelttiğini vurgulamaktadır. Bu sırada da dört sosyal bağ türünden bahsetmektedir. Onun ele aldığı bu türler; bağlılık, taahhüt, katılım ve inançtır. Kısaca, bağlılık, bireyin bir başka insana bağlanma gücü olmaktadır. Taahhüt, bireyin bir başkası ile yaptığı yatırımdır ve bir başkasına bağlanma gücünün fikri ve inancıdır. Katılım, onların bağı ile harcadığı zaman ve enerjidir. İnanç ise paylaşılan fikirler ve bir değer sistemidir ve ortak bir ahlaki inanç ve davranış gücü olmaktadır. Bu çalışmada ergenler ile anababaları arasındaki anababasal bağ ele alınmıştır. Çocuk ve anne-baba arasındaki duygusal bağın anababa idealleri ve beklentilerini karşılamak için bir köprü sağladığı ve toplum yanlısı davranışlar olmak şartıyla, bağları güçlü ise çocuğun pozitif olarak gelişmesini sağlayacağı belirtilmiştir. Anababası ile güçlü bağları olan bir çocuk hatalı bir davranışta bulunmadan önce onların tepkisini düşünmektedir. Bir çocuk anne ve babasının tepkisini önemsemese, onların çocuk üzerindeki kontrolünün ciddi anlamda azaldığı dikkat çekmektedir.

3. Araştırmanın Temel Bulguları ve Tartışma

Araştırmanın temel bulguları ve tartışmaları bölümü; örneklemin tanımlayıcı özellikleri, kaynak alışverişinde tutum ve davranış karşılaştırmaları, ergen anababa bağında tutum ve davranış karşılaştırmaları, çatışma potansiyelinde tutum ve davranışları karşılaştırmalar ve ergen anababa ilişkisinde yer alan ölçeklerin açıklayıcı faktör analizi başlıklarıyla ele alınmıştır.

3.1.Örneklemin Tanımlayıcı Özellikleri

Örneklemin yaşa göre dağılımına bakıldığı zaman 15 yaşındaki ergenlerin (%52,4) 18 yaşındaki ergenlerden (%47,6) fazla olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, 18 yaşındaki

ergenlerin, yaklaşan LYS sınavı nedeniyle okula devamlarının azalmış olması ve onlara ulaşmanın güçleşmiş olmasıdır. Anket uygulanan ergenlerin yarısında biraz fazlasını kadınlar (%57,3) oluşturmaktadır. Ergenlerin, %15,5'i devlet lisesi, %10,2'si vakıf lisesi, %5,8'i Anadolu lisesi, %68,4'ü meslek liselerinde okumaktadır. Bir bireyin altı ile on sekiz yaşları arasında yaklaşık 11 bin saatini okulda geçirdiği hesaplanmaktadır. Okullar, çeşitli yollarla araştırmacıya akademik çalışmanın sunulduğu minyatür toplumsal sistemler oluşturmaktadır. Okuldaki yaşantılar, geleceği belirlemede ailedeki ya da yaşlılar arasındaki yaşantılar kadar önemli sayılabilmektedir (Gander ve Gardiner, 1998).

Ergenlerin %42,1'i ailenin birinci çocuğu, %39,9'u ikinci, %12,2'si üçüncü ve %4,4'ü dördüncü çocuğudur.

Örneklemin anne eğitimine göre dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Örneklemin anne eğitimine göre dağılımı

Annenin eğitim durumu	Sayı	%
Okur-yazar değil	7	1,9
Okur-yazar	11	3,0
İlkokul mezunu	91	25,2
Ortaokul mezunu	56	15,5
Lise ve dengi okul mezunu	98	27,1
Fakülte/ yüksek okul mezunu	98	27,1
Toplam	361	100,0

Örneklemin anne eğitimine göre dağılımında, lise ve dengi okullar ile fakülte ve yüksek okul mezunlarının her birinin örneklemin dörtte birinden biraz fazla olarak yer aldığı dikkat çekmektedir. Türkiye'de 2010 yılı itibariyle, kadınların %13,8'i lise ve dengi okul mezunu iken, bu oranın yüksek okul mezunlarında %7,7 olduğu görülmektedir (<http://www.tuik.gov.tr>). Örneklemin

anne lise ve yüksek okul eğitiminin 2010 yılı Türkiye kadın eğitimi oranlarından yüksek olduğu görülmektedir.

Örneklemin baba eğitimine göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Örneklemin baba eğitimine göre dağılımına bakıldığı zaman, fakülte veya yüksek okul mezunu olan babaların örneklemin yarısına yakın olduğu görülmektedir. Türkiye’de 2010 yılı itibarıyla, erkeklerin %11,9’u yüksek okul mezunu olduğu görülmektedir (<http://www.tuik.gov.tr>). Örneklem baba yüksek okul eğitiminin 2010 yılı Türkiye erkek oranlarından yüksek olduğu görülmektedir.

Babaların öğrenim düzeylerine göre öğrencilerin ana babaları ile çatışma indeks ortalamaları karşılaştırıldığında en yüksek çatışma indeks ortalamasının, annelerde olduğu gibi babaların okur-yazar olmadığı birinci grupta bulunduğu görülmektedir. Bulgulara göre babanın öğrenim düzeyi yükseldikçe çatışma indeks ortalamalarında düşme görülmektedir (Oskay, 1990).

Tablo 2. Örneklemin baba eğitimine göre dağılımı

Babanın eğitim durumu	Sayı	%
Okur-yazar değil	1	,3
Okur-yazar	6	1,7
İlkokul mezunu	55	15,2
Ortaokul mezunu	50	13,9
Lise ve dengi okul mezunu	93	25,8
Fakülte/ yüksek okul mezunu	156	43,2
Toplam	361	100,0

Örneklemin içinde yaşanan aile tipine göre dağılımı Tablo 3’de gösterilmiştir.

Aile insanı toplumsal yaşama hazırlayan, bu anlamda toplumun tutum, düşünce ve davranışlarını bireye benimseten, böylece onun toplumla bütünleşmesini sağlayan temel bir

gruptur (Avcı, 2006). Anket uygulanan ergenlerin büyük bir kısmının anababa ve evlenmemiş çocuklardan oluşan bir aile içinde yaşadıkları görülmüştür. Çekirdek aile olarak tanımlanan bu aile biçimi, modern toplumda yaygın olarak görülmektedir. Ergenlerin %88,7'sinin aile bütünlüğüne sahip olduğu görülmektedir. Vefat veya boşanma nedeniyle parçalanmış bir ailenin ferdi olan ergen sayısının ise az olduğu dikkat çekmiştir.

Tablo 3. Örneklemde içinde yaşanılan aile tipine göre dağılımı

İçinde yaşanılan aile tipi	Sayı	%
Anne-baba ve evlenmemiş çocuklar	289	80,1
Anne-baba evli kardeşler veya anne-babanın büyükleriyle birlikte	31	8,6
Anne- baba ayrı /boşanmış veya biri vefat etmiş	38	10,5
Diğer	3	,8
Toplam	361	100,0

Çekirdek aile içindeki kişi, yatırımı ailesine değil kendisine yapmaktadır. Çekirdek ailenin duygusallığı modern teknolojinin ve endüstriyel hayatın zorluklarının yarattığı psikolojik baskıları ve dengesizlikleri hafifletmektedir. Aile biriminin küçüklüğü ve duygusal yaygınlığı her üyenin statü zorunluluklarının kesin olmaması sonucunu doğurmaktadır (Gökçe, 1984).

Örneklemde anne çalışma durumuna göre dağılımına bakıldığında zaman annelerin yarısından fazlasının çalışmadığı (%63,4) görülmektedir. Çalışanların %75'i iş güvencesi/sigortası olan sürekli bir işte çalışırken, kalanlar iş güvencesi olmayan geçici işlerde çalışmaktadır. Ergenler çalışmayan annelerinin %81,6'sının işsiz olduklarını belirtirken, %10'unun emekli olduklarını ifade etmişlerdir.

Türkiye’de çalışan erkek sayısı yaklaşık olarak 17 milyon iken çalışan kadın sayısının 6 milyon civarında yani erkeklerin üçte biri oranında olduğu bilinmektedir (http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'de_kad%C4%B1n_haklar%C4%B1).

Oskay (1990) anne ve babaları emekli, malül ya da benzeri durumlardaki anababaların genellikle yapacakları işleri olmadığından ya da kendi sıkıntı ve yalnızlıklarını gidermek için zamanlarının çoğunu çocuklarıyla ilgilenmek ve onların davranışlarını devamlı ve hatta aşırı kontrol etmekle geçirebilecekleri ifade etmiştir. Bu aşırı ilgi ve kontrolden pek hoşlanmayan ergenlerle çatışma yaşamalarının diğer anne babalara göre fazla olabileceğini belirtmiştir.

Örneklemin babalarının çalışma durumu ele alındığı zaman babaların %90,9’unun çalıştığı görülmektedir. Babaların %83,2’si iş güvencesi olan sürekli bir işte çalışırken, %16,4’ü iş güvencesi olmayan geçici işlerde çalışmaktadır. Ergenlerin çalışmayan babalarının %60,6’sı emekli, %24,2’si hayatta değil ve %15,2’si işsizdir. Kasapoğlu ve Özerkmen (2008)’nin çalışmasında Türkiye’nin başkenti olarak Ankara’nın, büyük sosyo-ekonomik uçurumlara sahip bir endüstri kenti örneğinde olduğu gibi ciddi sınıf farklarına sahip olmadığı sonucu çıkarılmış ve babaların çoğunun farklı pozisyonlarda çalışan devlet memurları olduğu görülmüştür.

3.2.Kaynak Alışverişinde Tutum ve Davranış Karşılaştırmaları

Bazı alanlarda tatmin olamamış bireyler, sosyal etkileşimle ihtiyaçlarını diğer bireylerin kaynaklarından karşılayarak tatmin olmaktadır(Foa,2008). Kaynak Teorisi’nin disiplinler arası bir işlevi vardır. Genel olarak toplumdaki belirli sosyal kurumların işlevini tayin etmenin yanı sıra bireyselliği ele almak için kaynaklara olan ihtiyacı çalışmak gerekli görülmektedir (Stangl, 1989).

Kaynak alışverişlerinden, sevgi ve statü alışverişlerinin tutum ve davranış karşılaştırmalarına Tablo 4’de yer verilmiştir.

Kaynak alışverişlerinde ergenlerin tutum ve davranışları çift karşılaştırma ölçeğinin sonuçlarına göre anneye sevginin açık ve dürüst olarak ifade edilmesinde istatistiksel olarak önemli davranış ve tutum farklılıkları görülmüştür. Anneye sevginin ifade edilmesinde bazı sıkıntılar olduğu görülmektedir. Bu farklılık, ataerkil kültürün uzantısı olarak sevgiyi ifade etme önündeki engeller biçiminde yorumlanabilir. Benzer olarak, babaya sevginin açık ve dürüst olarak ifade edilmesinde de farklılık görülmüştür ve bu da anneye ifade edilmesindeki sıkıntılarla benzer şekilde açıklanabilmektedir.

Tablo 4. Kaynak alışverişlerinde ergenlerin tutum ve davranışları çift karşılaştırma ölçeği sonuçları

Özellikler / Koşullar	Çift Karşılaştırma Farkı	St. D	T-testi	Önem derecesi (2-uçlu)
Anneye sevginin ifade edilmesi	-,2715	,89349	-5,773	,000
Anneye öfkenin ifade edilmesi	,3158	1,28452	4,671	,000
Babaya sevginin ifade edilmesi	-,3961	1,12096	-6,714	,000
Babaya öfkenin ifade edilmesi	-,0833	1,27707	-1,238	,216
Anneyle sevgi ve şefkatli bir ilişki içinde olunması	-,4044	1,15103	-6,676	,000
Babayla sevgi ve şefkatli bir ilişki içinde olunması	-,4903	1,03309	-9,017	,000
Annenin sevgiyi ifade etmesi	-,2299	3,00181	-1,455	,146
Babanın sevgiyi ifade etmesi	-,6150	1,33903	-8,726	,000
Anne-babanın gençlerin yeteneklerine güvendiklerini göstermesi	-,5250	1,07617	-9,256	,000
Anne-baba gençlerin hayatta başarılı olması için ellerinden geleni yapması	,0111	2,84798	,074	,941
Anneyle sarılıp/ öpüşülmesi	-,2770	1,03588	-5,081	,000
Babayla sarılıp/ öpüşülmesi	-,5167	1,12937	-8,680	,000
Anne-babanın yanında gençlerin kendini önemli bir insan olarak görmesi	-,6454	1,08348	-11,318	,000
Anne-babanın geçleri takdir ettiklerini göstermesi	-,5651	1,09636	-9,793	,000
Anne-babanın gençleri başkalarının yanında eleştirmesi	-,4377	2,21287	-3,758	,000
Anne-babanın gençleri başarısız ve beceriksiz bulduklarını söylemesi	-1,1191	2,02339	-10,509	,000

Babaya öfkenin açık ve dürüst olarak ifade edilmesi başlığında, istatistiksel olarak çok önemli olmayan bir farklılık dikkat çekmektedir. Ergenlerin babalarına öfkelerini gösterebildikleri anlaşılmaktadır. Benzer şekilde annelerine de öfkelerini ifade ettikleri dikkat çekmektedir. Anne ve babaya gösterilen öfke farklı olmakla birlikte, anneye babalara göre daha çok öfke gösterimi, babanın aile içindeki konumu ve çocuklar üzerindeki otoritesi ile açıklanabilir. Ergenlerin içinde buldukları yaşam dönemleri nedeniyle çevrelerine karşı öfkeli tavırlar sergilerler. Bu durumun, sağlıklı iletişim ile ortadan kaldırılabilceği düşünülmektedir.

Anne ile sevgi ve şefkatli bir ilişki içinde olma konusunda ergenlerin tutum ve davranışlarında anlamlı derecede farklılık görülürken, benzer olarak baba ile sevgi ve şefkatli bir ilişki içinde olmada da farklılık görülmektedir. Ergenler anne ve babaları ile sevgi ve şefkatli bir ilişki içinde olmaları gerektiğini ifade ederken, onların bu ilişki içinde olmadıkları görülmektedir. Bu sonuç ergenler açısından yorumlanırsa, çocukluk sonrası yaşanan bu dönemde bağımsızlığın çokça vurgulanmasına karşın, ergenler her zaman için anababaların desteklerine ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaç diğer dönemlerden daha fazla olabilmektedir. Sayı, Uçanak ve Güre (2002) erken ergenlik dönemindeki öğrencilerin %57'sinin, anne baba ve öğretmenler de dahil olmak üzere tüm yetişkinlerden anlayış, gerçek bir ilgi ve hoşgörü belediklerini saptamışlardır. Harma (2008) ise çalışmasında anne ve baba tarafından sevginin esirgenmesi ve ilgisiz anababa davranışları ile ergenlerin olumsuz davranışları arasında ilişki olduğunu göstermiştir.

Kaynak teorisinin sembolik yönüne işaret eden, annenin sevgisini söylemesi irdelendiğinde, resmi dil sevginin sembolik olarak ifadesinin az olduğu dikkat çekerken, babalar için ise sevginin söylenmesinin çok daha zor olduğu görülmektedir.

Anababaların ergenlerin yeteneklerine güvendiklerini göstermelerinde tutum davranış farklılıkları bulunmaktadır. Ergenler anababalarının yeteneklerine güvenmesini istemekte ancak anne babalarının yeteneklerine güvenmediğini düşünmektedir. Ergenlik döneminde gence karşı ailelerinin tavrının sıklıkla olumsuz olduğu, bu dönemde gençlerin ailelerinden çok arkadaş çevresi ile duygu ve düşüncelerini paylaştıkları görülmüştür. Kızlar aile içinde anneden paylaşım-destek bulurken bu oran erkeklerde oldukça azalmaktadır. Erkekler ise kızlara göre daha yüksek

oranda olmakla birlikte, yine de oldukça düşük bir oranda babadan paylaşım-destek bulmaktadır (Çalışkan, 1995).

Anne ve babanın ergenin hayatta başarılı olması için ellerinden geleni yapması, ergen anababa paylaşımlarında önemli bir yer tutmaktadır. Bunda tutum ve davranış açısından istatistiksel olarak önemli bir fark olmadığı görülmektedir. Ergenler anababalarının kendileri için ellerinden gelen her şeyi yaptıklarını düşünmektedirler. İkiz (2000) çalışmasında ergenler için kendilerini ilgilendiren kararlarda aileden destek görmelerinin oldukça önem taşıdığını, doğru kararlar verip doğru davrandıklarına ilişkin kendilerine güvendikleri ve ailelerinin de onlara güvenmelerini istediklerini ortaya koymuştur.

Sevginin somut göstergelerinden biri olan anne ile sarılıp öpüşmede istatistiksel olarak önemli tutum ve davranış farklılıkları görülmektedir. Baba ile sarılıp, öpüşülmesinde ise benzer olarak istatistiksel farklılık görülmüştür. Bu sonuç, ergenlerin anababalarından somut sevgi göstergelerine ihtiyaç duydukları biçiminde yorumlanabilir. Baba ile sarılıp öpüşme oranının anne ile sarılıp öpüşmeden az olduğu görülmektedir. Babaların sevgi gösteriminin az oluşu, ataerkil kültürün erkeklerin duygularını dışa vurması üzerinde uyguladığı baskının bir görünümü olarak yorumlanabilir.

Anne ve babanın yanında kendini önemli bir insan olarak görmede ergen tutum ve davranışlarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık görülmektedir. Bu önerme, tutum ve davranış farklılığının en yüksek olması ile dikkat çekmektedir. Ergenler, çocukluktan yetişkin bir insan olma dönemine geçerken, yoğun bir şekilde statü ihtiyacı duymaktadır ve kaynak teorisinin, kaynaklarından biri olan statüye yeterli olarak ulaşamadıkları görülmektedir.

Anne babanın ergeni takdir ettiğini göstermesi önermesi de davranış ve tutumların yüksek oranda farklılaştığı önermelerden biridir. Ergenler attığı adımlarda, bağımsız olmak isterken, bunun yanında anababalarının desteğini de hissetmek istemektedirler. Sonuç olarak anababaların ergenleri yeterince takdir etmedikleri görülmektedir.

Anne babanın ergeni başkalarının yanında eleştirmesi, özellikle ergenliğin orta döneminde her şeyi bildiğini zanneden ergenler açısından statü kaybı olarak yorumlanabileceğinden, bu tür davranışların ergen anababa ilişkisindeki bağı zedeleyebileceği düşünülmektedir.

Anne babanın ergeni başarısız ve beceriksiz bulduklarını ifade etmesi, Anne babanın ergeni başkalarının yanında eleştirmesi ve anne babanın gençleri takdir ettiğini göstermemesi ergenlere statü kaybına neden olmaktadır.

3.3.Ergen Anababa Bağında Tutum ve Davranış Karşılaştırmaları

Hirschi (2004), çocukların anababalarına olan bağlarının ayrıntılarına inmektedir. Çocuk ve anababa arasındaki duygusal bağın anababa idealleri ve beklentilerini karşılamak için bir köprü sağladığını ve toplum yanlısı davranışlar olmak şartıyla, bağları güçlü ise çocuğun pozitif olarak gelişmesini sağlayacağını belirtmektedir. Anababası ile güçlü bağları olan bir çocuk hatalı bir davranışta bulunmadan önce onların tepkisini düşünmektedir. Eğer bir çocuk anababasının tepkisini önemsemese, onların çocuk üzerindeki kontrolü ciddi anlamda azalmaktadır. Sosyal Kontrol Teorisi, çocuğun anababası ile ilişkilerinin onun üzerindeki etkin rolünü açıklamaktadır (Roalson, 2008).

Ergen anababa bağında tutum davranış karşılaştırmaları Tablo 5’de gösterilmiştir.

Ergen anababa bağında ergenlerin tutum ve davranışları karşılaştırmalarında anne baba ile sinemaya gitme, davranış tutum ikilisinde istatistiksel olarak önemli derecede farklılık görülmüştür. Ergenler, anababaları ile sinemaya gitmek isterken, anababaları ile böyle bir paylaşım yaşayamamaktadırlar. Bu, ülkemizde ergenlerle anababaların ev dışında birlikte sosyal ortamlarda zaman geçirme ve sinemaya gitme alışkanlıklarının yok denecek kadar az olması biçiminde yorumlanabilir. Bunun tam tersi ise, Siyez (2006) tarafından ergenin günlük yaşamdaki bütün sosyal etkinliklere aile üyeleri ile birlikte katılmasının problem davranışlar açısından bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir.

Tablo5. Ergen anababa bağında ergenlerin tutum ve davranışları çift karşılaştırma ölçeği sonuçları

Özellikler / Koşullar	Çift Karşılaştırma Farkı	St. D	T-testi	Önem derecesi (2-uçlu)
Anne-babayla sinemaya gidilmesi	-1,0000	1,57762	-12,043	,000
Anne-babanın geçlerin ev ödevleriyle ilgilenmesi	-,6389	1,51965	-7,977	,000
Anneyle kız/erkek arkadaşlar ve onlarla yaşanan sorunlarla ilgili konuşulması	-,7701	1,46242	-10,005	,000
Babayla kız/erkek arkadaşlar ve onlarla yaşanan sorunlarla ilgili konuşulması	-,7867	1,53711	-9,724	,000
Anneye cinsellikle ilgili merak edilen şeyleri sorulması	-,7396	1,24669	-11,272	,000
Babaya cinsellikle ilgili merak edilen şeyleri sorulması	-,4792	1,17153	-7,772	,000
Anne-babanın gençlerin dışarı çıkış saatlerine sınır koyması	,4000	1,47816	5,134	,000
Anne-babayla gençlerin gelecekle ilgili planların konuşulması	-,4155	,95405	-8,275	,000
Anne-babanın gençlere her zaman bana kusur bulması	-,9751	2,11001	-8,780	,000

Anababaların, ergenlerin ev ödevleriyle ilgilenmesinde tutum ve davranışlar arasında önemli derecede farklılık görülmüştür. Ergenler anababalarının ev ödevlerine yardım etmesini istemektedir ancak aralarında bu tür bir paylaşım gerçekleşmemektedir. Çocuklarının eğitim düzeyi kendilerinininkinden ileri olan veya çocukları kendilerinin yetiştiği ortamlardan çok daha

farklı ortamlarda yetişen anababalar, ergenlik döneminde çocuklarını etkilemekte özellikle güçlük çekebilirler. Kimi anababalar aşırı koruyucu ya da aşırı hoşgörülüdür. Çocuklarına ilişkin gerçekçi olmayan ve aşırı beklentiler içindeki anababalar, çocuklarının okul başarısızlıklarını, itaatsizlik veya sorumsuzluk olarak gördükleri davranışları kavramada özellikle güçlük çekebilirler ve karşılığında sözlü saldırıda bulunabilirler, aşırı disipline yönelebilirler veya çocuğa yönelik ilgilerini tümüyle yitirebilirler (<http://www.unicef.org.tr>).

Anne ile kız/erkek arkadaşla yaşanan sorunlar üzerine konuşmada, tutum ve davranışın istatistiksel olarak önemli derecede farklılaştığı dikkat çekmiştir. Bunun nedeni, karşı cins arkadaşlığının ülkemizde halen bir tabu olarak kabul edilmesi olabilir. Çıkan istatistiksel sonuç benzer bir yorumun baba ile kız/erkek arkadaşla yaşanan sorunlar üzerine konuşma üzerine de yapılabileceğini göstermektedir.

Anneye cinsellikle ilgili merak edilen şeyleri sormada tutum ve davranış farklılığı önemli boyuttur. Babalara cinsellikle ilgili merak edilen şeyleri sormada da benzer şekilde davranış tutum farklılığı görülmektedir. Ergenler anababalarına cinsellikle ilgili soru sormak istemekte ancak utanma, ailelerin buna uygun ortam sağlamamaları gibi çeşitli nedenlerden soru sormadıkları düşünülmektedir. Karagöz (2006) çalışmasında, “herhangi bir cinsel sorununuzu anne babanıza açar mısınız?” sorusuna ergenlerin %3,3’ü cevap vermezken, %57,8’i çekindiğim için hiç danışmadım, %23,3 anlayışla karşıladıkları için her zaman danışırım, %15,6’sı bu tür konuları konuşmayı ayıp olarak değerlendirdikleri cevabını verdikleri görülmüştür. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1997) tarafından yapılan bir araştırmada ergenlerin yarıya yakınının (%49,2) cinsellikle ilgili ilk bilgilerini arkadaşlarından aldıkları ve ergenlerin yarıdan çoğunun cinsellikle ilgili bilgilerinin düzeyini yetersiz buldukları ortaya konmuştur.

Anababanın dışarı çıkış saatlerine sınır koymasında ergenlerin tutum ve davranışları arasında bir farklılık görülmektedir. Anababalar ergenlerin dışarı çıkış saatlerine sınır koymaktadır ve ergenler bundan rahatsızlık duymaktadır.

Ergenlerin, anne-babalarıyla gelecekle ilgili planlarını konuşmalarında anlamlı derecede tutum ve davranış farklılıkları görülmektedir. Ergenler gelecekle ilgili planlarını anababaları ile paylaşmak istemekte ama paylaşmamaktadır. Bunun nedeni ülkemizde anne babaların çocukların yaşamları ile ilgili kararlarında baskıcı bir tutum içinde olmaları olabilir.

İstatistiksel olarak anne-babanın ergene her zaman kusur bulmasında tutum ve davranış farkı görülmektedir. Anababaların ergenlere kusur bulduğu ve ergenlerin bundan çok rahatsız olduğu dikkat çekmektedir.

3.4.Çatışma Potansiyelinde Tutum Ve Davranışları Karşılaştırmaları

Genel olarak, ergenler anababaları ile daha yakın ilişkiler ve destekleyici bir ilişki bağlamında daha fazla eşitlik, karşılıklı danışma, uzlaşma, bağımsızlık ve otonomi istemektedirler(Frydenberg,1999).

Çatışma potansiyelinde ergenlerin tutum davranış karşılaştırmaları Tablo 6’de gösterilmiştir.

Tablo 6. Çatışma potansiyelinde ergenlerin tutum ve davranışları çift karşılaştırma ölçeği

Özellikler / Koşullar	Çift Karşılaştırma Farkı	St. D	T-testi	Önem derecesi (2-uçlu)
Anne-babanın gençlerin ders durumunu eleştirmesi	,7075	1,70956	7,842	,000
Anne-babanın gençlerin giyim tarzını eleştirmesi	,4931	1,64167	5,707	,000
Anne-babanın gençlerin kardeşlere davranışları eleştirmesi	,2687	1,72799	2,954	,003
Anne-babanın gençlerin telefonu çok kullandıkları için eleştirmesi	,2659	2,56281	1,972	,049
Anne-babanın gençlerin odalarının dağınık olmasını eleştirmesi	,7618	1,96180	7,378	,000
Anneyle karşı cins ilişkilerinde fikir ayrılıkları yaşanması	-,2438	1,41475	-3,274	,001
Babayla karşı cins ilişkilerinde fikir ayrılıkları yaşanması	-,1694	1,33379	-2,410	,016
Anne-baba gençlerin problemlerini anlamaya çalışmaması	-2,0831	1,84955	-21,399	,000

Ergenlik döneminde ergenler ve anababaları arasında pek çok alanda çatışma yaşanmaktadır. Sayıl ve ark. (2002) ders çalışma ve okul başarısıyla ilgili tartışmaların en yüksek oranda olduğunu belirlemişler. Karşı cinsle arkadaşlık, kıyafet ve saç biçimi ve arkadaşlarla dışarı çıkma isteği diğer çatışma alanlarıdır.

Ergen anababa çatışmalarında anababa çocuk çatışmasının ötesine geçen bir kapsam vardır. Bu artış, ergenin olgunlaşması ve anababaların olgunlaşmasını içeren, birtakım etkenlere bağlı olabilmektedir, bunlar buluş çağındaki biyolojik değişiklikler, artan idealizm ve mantıksal düşünmeyi içeren bilişsel değişiklikler, bağımsızlığa ve kimliğe, gerçekleşmeyen beklentilere odaklı sosyal değişiklikler ve anababalarda orta yaşla ilgili olarak gerçekleşen fiziksel, bilişsel ve sosyal değişikliklerdir. Çeşitli çalışmaların analizinde, anababa ergen çatışmasının erken dönem ergenlikten geç dönem ergenliğe geçildikçe azaldığı sonucuna varılmıştır (Santrock, 2005). Parman (1998) ergenliği bir yas süreci olarak tanımlarken, anne-babanın orta yaş krizi ve çocuğun ergenliğinin eş zamanlı olarak yaşandığını ifade etmiştir.

Kızların hoş görüzlük, serbest bırakılma, giyim kuşam konusunda erkeklerden daha fazla, anababalarla anlaşmazlık yaşadığı görülmektedir. Erkeklerin ise bağımsız olma, ders çalışma konusunda anababaları ile kızlara oranla daha fazla anlaşamadığı söylenebilir (Karagöz, 2006).

Anne-babanın gençlerin ders durumunu eleştirmesi üzerine yapılan analizde gençlerin anababalarından ders durumu ile ilgili eleştiri aldıkları ancak bu eleştirileri almak istemedikleri ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde, ergenlerin odalarının dağınık olması ile ilgili eleştirildikleri ancak eleştiri almak istemedikleri görülmüştür.

Anne ve baba ile karşı cins ilişkilerinde fikir ayrılıkları yaşamada, tutum ve davranışlar açısından istatistiksel olarak önemli farklılıklar gözlenmiştir.

Anne-babanın ergenlerin problemlerini anlamaya çalışmamasında istatistiksel olarak önemli bir fark görülmektedir. Yapılan t testinde çıkan en yüksek değer bu konuda görülmüştür. Bu sonuç, anababa ergen arasındaki sorunların temelinde, ergenler açısından anababalarının onların problemlerini anlamaya çalışmaması olarak da yorumlanabilir.

Ergenlerin sorunlarını en çok paylaştıkları kişiler yine erkek ya da kız arkadaşlarıdır. Ergenlerin %24,8'i sorunlarını en çok erkek arkadaşlarıyla, %23'ü ise kız arkadaşlarıyla

paylaştıklarını belirtmişlerdir. Sorunlarını anneleriyle paylaşanların oranı %22,8 gibi görece yüksek bir düzeydedir (T.C. Başbakanlık Aile Kurumu, 1997).

3.5.Ergen Anababa İlişkisinde Yer Alan Ölçeklerin Açıklayıcı Faktör Analizi

Ergen anababa ilişkisinde sevgi statü alışverişinin ve anababasal bağının etkilerini değerlendirmek için faktör analizi uygulanmıştır.

Açıklayıcı faktör analizine göre dört faktörden oluşan bu ölçeğin açıkladığı toplam varyans miktarı % 44,94'tür. Faktörlerin açıkladığı varyans miktarı birinci faktör olan sevgi ve statü alışverişi için %19,97, ikinci faktör anababa eleştirileri için %13,89, üçüncü faktör ergen anababa paylaşımı için %5,71, dördüncü faktör diğerleri için %5,37'dir. Bulgular, en önemli faktörün sevgi ve statü alışverişi olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 7. Ergen Anababa İlişkisinde Yer Alan Ölçeklerin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

	Faktör 1 Sevgi ve Statü Alışverişi	Faktör 2 Anababa Eleştirileri	Faktör 3 Ergen Anababa Paylaşımı	Faktör 4 Diğerleri
Anne-babam beni takdir ettiklerini gösterir	,726			
Anneme sevgimi açık ve dürüst olarak ifade ederim.	,683			
Babam beni sevdiğini söyler	,671			,431
Babama sevgimi açık ve dürüst olarak ifade ederim.	,671			,416
Babamla sevgi ve şefkatli bir ilişki içindeyim.	,664			,387
Annemle sarılır/öpüşürüz	,631			
Babamla sarılır/öpüşürüz	,622			,319
Anne-babamın yanında kendimi önemli bir insan olarak görürüm	,584		,392	
Anne-babam yeteneklerime güvendiklerini gösterirler	,556			
Annemle sevgi ve şefkatli bir ilişki içindeyim	,543			
Anne-babamla gelecekle ilgili planlarımı konuşurum	,475		,316	
Anne-babam telefonu çok kullandığım için beni eleştirir		,693		
Anne-babam giyim tarzımı eleştirir		,676		

Anne-babam dışarı çıkış saatlerime sınır koyar.		,669		
Anne-babam kardeşlerime davranışlarımı eleştirir		,605		
Annemle karşı cins ilişkilerinde fikir ayrılıkları yaşarız		,576		
Anne-babam her zaman bana kusur bulur.	-,420	,569		
Anne-babam beni başkalarının yanında eleştirir	-,308	,548		
Anne-babam ders durumumu eleştirir		,547		
Babamla karşı cins ilişkilerinde fikir ayrılıkları yaşarız		,526	,343	
Anne-babam odamın dağınık olmasını eleştirir		,498		
Anne-babam beni başarısız ve beceriksiz bulduklarını söyler	-,449	,455		
Anne-babam problemlerimi anlamaya çalışmaz	-,374	,422		
Annemle kız/erkek arkadaşım ve onunla yaşadığım sorunlarla ilgili konuşurum.	,329		,639	
Anneme cinsellikle ilgili merak ettiğim şeyleri sorarım			,627	
Babamla kız/erkek arkadaşım ve onlarla yaşadığım sorunlarla ilgili konuşurum.			,615	,424
Anne-babamla sinemaya giderim	,400		,609	
Anne-babam ev ödevlerimle ilgilenirler	,345		,527	
Babama öfkemi açık ve dürüst olarak ifade ederim				,679
Babama cinsellikle ilgili merak ettiğim şeyleri sorarım.			,446	,464
Anneme öfkemi açık ve dürüst olarak ifade ederim				,429
Açıklanan Varyans (%)				
(Toplam = %44,94)	19,97	13,89	5,71	5,367

SONUÇ

Yapılan tutum ve davranış karşılaştırmasında ergenlerin tutum ve davranışlarında farklılıklar olduğu görülmüştür. Ergen anababa arasındaki kaynak alışverişlerine sevgi alışverişi açısından bakıldığında; anne ve babaya sevginin ifade edilmesinde, anababalarla sevgi ve şefkatli bir ilişki içinde olunmasında, sevginin söz ile ifade edilmesinde, anababalarla sarılıp öpüşülmesinde tutum ve davranış farklılıkları görülmektedir. Sevgi alışverişlerindeki bu tutum ve davranış farklılıklarının nedeni, ataerkil kültürdür. Sevginin somut ifadesi babalar için çok güçtür. Ayrıca babalar annelere göre daha az sevgi göstermektedirler.

Ergen anababa ilişkisi statü alışverişlerinde anababaların ergenlerin yeteneklerine güvendiklerini göstermesi, annebabanın yanında kendini önemli bir insan olarak görmesi, annebabanın ergeni başkalarının yanında eleştirmesi, annebabanın ergeni başarısız ve beceriksiz bulması tutum davranış farklarının görüldüğü alanlardır. Bunun nedeni; ergenler, çocukluktan yetişkin bir insan olma dönemine geçerken, yoğun bir şekilde statü ihtiyacı duymaktadır ve kaynak teorisinin, kaynaklarından biri olan statüye yeterli olarak ulaşamadıkları görülmektedir. Ergenin başkalarının yanında eleştirilmesi ve başarısız ve beceriksiz bulunması negatif bir alışveriştir ve ergeni statü kaynağından mahrum bırakmaktadır.

Sosyal Kontrol Teorisinin unsurlarından olan ergen anababa bağı, ergenin yaşamı ile anababanın yaşamı arasında ilişki kurulduğu noktaların toplamıdır. Çalışmada bu bağ, anababalarla birlikte sinemaya gitme, anababaların ev ödevlerine yardım etmesi, anababalarla karşı cins arkadaşlıklarındaki sorunları konuşması, anababaya cinsellikle ilgili merak edilen şeylerin sorulması, anababaların dışarı çıkış saatlerine sınır koyması, ergenlerin gelecekle ilgili planlarını anababaları ile paylaşmak istemesi, anababaların ergenlere kusur bulması gibi bazı noktalarda ele alınmıştır. Bu noktalarda tutum ve davranış farklılıkları görülmektedir. Farklılıklar, ergen ile anababa arasındaki bağıllığın zayıflığının bir göstergesidir.

Ergenlerin ders durumları ile ilgili eleştiri almaları, odalarının dağınık olması, anababaları ile karşı cins ilişkilerinde fikir ayrılıkları yaşamaları ve anababaların ergenlerin problemlerini anlamaya çalışmamaları gibi pek çok durumda çatışma potansiyeli yaşamaktadırlar. Bu durumlara ergenlik döneminde sıkça rastlanmaktadır. Çalışmada ele alınan bu noktalarda tutum ve davranış farklılıkları olduğu görülmüştür. Bunun nedeni, ergenlerin birey muamelesi görmek istemeleri ve yaşamlarının her alanına yapılan en küçük bir müdahaleden rahatsız olmalarıdır.

Ancak ironik bir şekilde ergenler yaşamlarının bu döneminde çok fazla ailesel bağlara ihtiyaç duymaktadırlar.

Açıklayıcı faktör analizinde en önemli faktörün sevgi ve statü alışverişi olduğu görülmüştür.

Kaynakça

- Avcı, M. (2006) Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri Erzurum İli Örneği, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı
- Bayraktar,F.(2007) "Olumlu Ergen Gelişiminde Ebeveyn/Akran İlişkilerinin Önemi" Çocuk ve Ruh Sağlığı Dergisi:14(3)2007
- Cloutier,R.(1982) "Ergenlik Psikolojisinde Kuramlar" Çev.Bekir Onur <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/491/5805.pdf>
- Çalışkan, D. (1995) Abidinpaşa Sağlık Grup Başkanlığı Bölgesindeki Dört Lisede Gençlerin Ergenlik Dönemi İle İlgili Bilgi Düzeyleri ve Etkili Faktörleri, Uzmanlık Tezi, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ankara
- Ergün, H. (2008) 14–18 Yaş Arası Ergenler Ve Ebeveynlerinde Aleksitimik Özellikler, Ebeveyn Tutumları, Bağlanma ve Bağımlılık, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji, Ankara
- Foa,U.G. (2008) "Interpersonal and Economic Resources" Resource Theory: Explorations and Applications, Resource Theory p.13-31
- Frydenberg,E. (1999) Adolescent Coping Theoretical and Research Perspectives, Routledge: London
- Gökçe, B. (1984) Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları: Ankara
- Hanrahn, D. M. (1996) Gender and Spousal Violence: A Test of Social Control and Resource Theories, Phd, Louisiana State University, The Department of Sociology, Louisiana
- Harma, M. (2008) The Impact of Parental Control and Marital Conflict on Adolescents Self Regulation and Adjustment, MS, The Middle East Technical University, The Department of Psychology, Ankara
- Hendry, L. B., Shucksmith, J. , Love, J. G., Glendinning, A. (1996) Young People's Leisure and Lifestyles, Routledge: London
- Hirschi,T. (2004) Causes of Delinquency; with a new introduction by the author,Transaction: New Jersey

<http://www.unicef.org>

http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'de_kad%C4%B1n_haklar%C4%B1

- İnceoğlu,M.(2010) Tutum Algı İletişim, Beykent Üniversitesi Yayınları 69: İstanbul
- Kağıtçıbaşı,Ç.(2004) Yeni İnsan ve İnsanlar, Evrim:İstanbul
- Karagöz,M. (2006) Sosyolojik Bakımdan Genç Ebeveyn İlişkisi Konya Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Konya
- Kasapoğlu,A., Özerkmen,N. (2008) "Predictors of Adolescent Cigarette Smoking Behavior :A Sociological Case Study in Ankara-Turkey", Journal of Child and Adolescent Substance Abuse ,17:115-132.
- Oskay,G.(1990)"Değer Yargılarından Kaynaklanan Ana-Baba Ergen Çatışmasının Sosyo Ekonomik Ve Benzeri Değişkenler Açısından İncelenmesi"
www.efdergi.hacettepe.edu.tr/19905GÜLTER%20OSKAY.pdf
- Parman,T. (1998) "Bir Yas Süreci Olarak Ergenlik ve Patolojik Yas Yüklü Aile Dinamiği" Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi 5(1) p.40
- Pawlowski ve Hamilton (2008)
<http://www.proyectoideas.jsi.com/Docs/OCC%20Notes%20Feb.%202008.pdf>
- Retting,K.D. ve Leichtentritt,R.D. (1999) "A General Theory for Perceptual Indicators of Family Life Quality" <http://www.jstor.org/pss/27522395>
- Roalson,L.A. (2008) [The Unique and Moderating Effects of Religious, Family and School Connectedness on Early Adolescent Adjustment](#), Phd, The University of Texas, Austin
- Santrock,J.W. (2005) Adolescence, McGraw Hill: New York
- Sayıl,M., Uçanok,Z., Güre,A. (2002) "Erken Ergenlik Döneminde Duygusal Gereksinimler, Aileyle Çatışma Alanları ve Benlik Kavramı:Betimsel Bir İnceleme" Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi:9(3)
- Siyez,D.M. (2006) 15-17 Yaş Arası Ergenlerde Görülen Problem Davranışların Koruyucu ve Risk Faktörleri Açısından İncelenmesi, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı,İzmir
- Stangl, W. (1989) "Personality and the Structure of Resource Preferences" Journal of Economic Psychology Vol.14 Issue 1 p.1-15
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/016748709390037L>
- Steinberg, L. (1999) Adolescence, McGraw-Hill College: Boston
- Suner İkiz, E.F. (2000) Farklı Liselerdeki Ergenlerin Benlik Saygısı, Akademik Başarı ve Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki, Eğitim Bilimleri Anabilimleri Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (1997) Türk Ailesinde Adolesanların Sorunları, Yayın No:100, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları: Ankara
- Tezcan,M.(1984) "Gençlerin Aile İçinde Anne Babaları ile Anlaşmazlıkları" Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt:17, Sayı1-2:Ankara

YAZAR HAKKINDA

Canan Özlem Gözcü Yavaş Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü mezunudur. 2005 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümünden “Gençliğin Yaşlılığa Bakışı: Ankara Büyükşehir Belediyesi Dikmen Gençlik Merkezi Örnelemi” başlıklı tezi ile yüksek lisans derecesini aldı. Doktora derecesini Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Bölümünden “Ergen Gözüyle Ergen Anababa İlişkileri” başlıklı tezi ile aldı. TKİ’de çalışmaktadır. İlgili alanları aile, gençlik ve yaşlılık çalışmalarıdır.

Erişim: canangozcu@hotmail.com

SUMMARY

Adolescence is a transition period from childhood life phase to adulthood life phase. This work discusses the differences in attitudes and behaviors of adolescents in the relationships between the adolescents and their parents. These differences in the attitudes and behaviors are discussed in terms of the exchanges of love and status and in terms of their relation with their parents. Work is limited with urban adolescents in their middle (15 years of age) adolescence and late (18 years of age) adolescence periods. The relationships between the adolescents and their parents are discussed from the standpoint of adolescents. This work uses two out of six resources of the resource theory, namely love and status resources, and “family connection” concept of the social control theory. This work is performed by surveys as the proper method for collecting quantitative information. Survey questions begin with the questions that define the adolescents. Then, there are the questions that include the comparisons between the attitudes and behaviors of the adolescents in exchanges of love and status, in the connection of parents and adolescents and in potential conflict areas. Questions were prepared as single sentences (single items). The options for the questions were prepared as per the five-point likert scale. Survey data were processed via SPSS 11.5. 366 surveys were assessed in this work. It may be observed that 15 year old adolescents are (52.4%) more than 18 year old adolescents (47.6%) when the distribution of sampling by age is considered. A little more than half of the questioned adolescents is female (57.3%). It was observed that there are differences in the attitudes and behaviors of the adolescents in the attitude and behavior comparison performed. Also, it was observed that there are differences in their attitudes and behaviors when exchanges of resources between adolescents and parents were examined in terms of exchanges of love and status. The connection between the adolescent and parents, which is an element of the Social Control Theory, is the sum of the points where the relation between the life of the adolescents and lives of the parents occurs. It was observed that there are differences in the attitudes and behavior in terms of adolescents. Many potential conflict areas between the adolescents and their parents were observed. It was observed that there are differences in the attitudes and behavior in these areas which are considered in this work, too.